

Anders Hagström

Den tyska revolutionen 1918-19

Innehåll

Novemberrevolutionen 1918.....	1
Rådsrepublik i Bajern – ”Kommunister är döda på permission”	7

Novemberrevolutionen 1918

På hösten 1918, hade äntligen den kejsarliga regim som skapats femtioåret år tidigare med den preussiske ”järnkanslern” Bismarck som arkitekt, uttömt sin livskraft.

Revolutionen stod för dörren.

På hösten 1918 tvingades det tyska överkommandot att se sanningen i vitögat. Det sista stora försöket att tvinga fram ett avgörande, ”Mikael”, vårens jätteoffensiv på västfronten, hade misslyckats.

Av de 13 miljoner tyska män som inkallats under kriget hade 1,7 miljoner dödats, 4,2 miljoner sårats och en miljon hade antingen tillfångatagits eller räknades som försvunna. Deserteringarna var legio. I Köln som var en nyckelort för trupptransporterna till västfronten lär det ha funnits 30 000 desertörer i slutet av 1917.

Bakom fronten bredde krigströttheten ut sig och hade inte minst splittrat den tyska arbetarrörelsen. Mot det regeringslojala SPD – majoritetssocialdemokraterna – stod krigsmotståndarna i USPD - Oavhängiga SPD - som grundats i april 1917. Det var ett mycket heterogent parti som i sina led räknade såväl Karl Kautsky, socialdemokratins ledande marxistiska teoretiker före kriget, och Eduard Bernstein, ”revisionismens” fader, som partiets vänsterflygel.

Till allt detta kom att Tysklands allierade – Österrike-Ungern, Bulgarien och det Osmanska riket – befann sig på fallrepet. När Bulgarien undertecknade ett vapenstilleståndsavtal den 29 september och drog sig ur kriget, var redan det kollapsande Österrikisk-Ungerska kejsardömet i full färd med att försöka rädda vad som räddas kunde, liksom det Osmanska riket som lade ned vapnen i slutet av oktober – en process som oundvikligen accelererades av utvecklingen i Tyskland.

Rädda vad som räddas kunde

Krigsmaktens ledare, generalstabschefen Paul von Hindenburg och hans närmaste man Erich Ludendorff, som dittills utövat näst intill diktatorisk makt, förklarade den 29 september för kejsar Wilhelm II, som dittills invaggats i tron på en tysk slutseger, att man omedelbart måste inleda förhandlingar med Ententen om vapenstillestånd.

I de fortsatta diskussionerna föreslog generalerna också för Wilhelm att ta med socialdemokraterna i en liberaliserad regering för att förhindra ett uppror. Wilhelm utsåg motvilligt sin kusin prins Max von Baden, känd som varande liberalt sinnad, till ny regeringschef och SPD tog plats i den nya regeringen vars enda syfte var att rädda vad som räddas kunde. Det var för övrigt SPD-ledningens eget argument för att delta i regeringen.

Regimens kris och talet om vapenstillestånd kunde inte annat än gjuta nytt liv i krigsmotståndet. Mer än en ställde den fullständigt rimliga frågan: Vad är det för mening att riskera livet i ett krig som inte bara är förlorat, utan också snart är slut?

Det tyska överkommandot hade hoppats på att kunna spela ut USA:s president Woodrow Wilson mot sina engelska och franska allierade för att få till stånd ett snabbt och relativt lindrigt slut på kriget. Wilson hade lagt fram ett förslag, de berömda "Fjorton punkterna", som bl a innebar avrustning och erkännande av nationernas rätt till självbestämmande. Men den engelska och franska bourgeoisin var fast beslutna, som den så kallade Versaillesfreden skulle visa året därpå, att utkräva högsta möjliga pris för den fred den tyska regimen nu så frenetiskt jagade.

Revolution

I ett desperat försök att ändra styrkeförhållandena beslöt flottledningen att gå till aktion. Men när fartygen vid flottbasen i Wilhelmshafen beordrades till sjöss i slutet av oktober vägrade besättningarna att lyda order och fängslades. Fem dagar senare, den 4 november, demonstrerade 5 000 matrosar vid högsjöflottans bas i Kiel i protest mot gripandena av deras kamrater. Inte ens beväpnade regeringstroga styrkor kunde få stopp på demonstrationen som fick stöd av hamnarbetarna. Samma kväll samlades besättningarna till ett massmöte och valde ett matrosråd. Det var signalen till ett allmänt myteri. Inom loppet av några dagar övertog en rad mer eller mindre provisoriska organ makten i alla större tyska städer.

I ett försök att blidka ententen förklarade prins Max den 9 november att Wilhelm abdikerat, vilket den senare motvilligt tvingades acceptera sedan han insett att hans generaler inte skulle lyfta ett finger till hans försvar, om man bortser ifrån de teatraliska planerna på att kejsaren skulle "finna soldatdöden" på slagfältet tillsammans sina trogna. Planerna avblåstes dock innan de presenterats för Wilhelm sedan de invigda övertygats av kejsarens generaladjutant von Plessen om att det inte gick att garantera att Wilhelm verkligen skulle stupa! Övergiven av den krigsmakt som svurit honom trohet flydde Wilhelm över gränsen till det neutrala Holland, där han blev kvar till sin död 1940.

Det var dock bara ett fåtal av de organ som gick under namnet "arbetar- och soldatråd" som verkligen levde upp till den ryska förebild de hämtat sitt namn ifrån. Många av de provisoriska maktorganen bestod i själva verket av parti- och fackföreningsfunktionärer som valt sig själva i kraft av sin kontroll över arbetarnas organisationer. Även militärledningen försökte manipulera de nya maktorganen. Hindenburg beordrade dessutom sina officerare att bilda råd som stod under deras kontroll.

I de stora industristäderna där det fanns en militant tradition tenderade arbetarna att ha större inflytande över rådets utformning. I exempelvis Berlin valdes rådsdelegaterna på arbetsplatserna på basis av en delegat per 1 000 väljare, i Bremen en per 180 väljare och i Hamburg en per 600 väljare.

Folkrepresentanternas råd

Efter att ha tvingat bort Wilhelm från tronen överlämnade prins Max grundlagsvidrigt makten till SPD:s ledare Friedrich Ebert senare på dagen den 9 november. Men i en revolution är det sällan någon som bryr sig om sådana juridiska petitesseer. Ebert som ännu inte gett upp hoppet om att rädda monarkin föreslog att prins Max skulle ta över som regent, men den senare avböjde. Samma dag utropade socialdemokraten Philipp Scheidemann den tyska republiken utanför riksdagshuset i Berlin i ett försök att förekomma de radikalare krafterna. Ebert blev rasande över Scheidemanns tilltag, men tvingades acceptera att republiken var ett oåterkalleligt faktum.

Krigsmaktens ledning beslöt snabbt att ge Ebert sitt stöd. Den gamla regimen ämbetsmän och officerare hade inte mycket annat att hoppas på. Deras egen auktoritet var på upphällningen och bara genom att luta sig mot SPD kunde de hoppas på att rida ut stormen.

SPD-ledningen å sin sida ville inte ensam bära det politiska ansvaret. För att täcka sin vänsterflank föreslog den USPD att de båda partierna skulle bilda en gemensam regering. Det föreslogs också att Karl Liebknecht skulle ingå i regeringen.

Liebknecht, som var en av ledarna för de vänstersocialistiska spartakisterna, var den mest kände och populära av krigsmotståndarna. Redan några månader efter krigsutbrottet hade han som enda riksdagsledamot i SPD öppet tagit ställning mot kriget. Liebknecht förklarade sig dock bara beredd att ingå i regeringen tillräckligt länge för att få till stånd ett vapenstillestånd.

Den nya regeringen som bestod av tre SPD-ledare – Ebert, Scheidemann och Landsberg – och tre USPD-ledare – Haase, Dittmann och Barth – gavs det revolutionärt klingande namnet ”folkrepresentanternas råd” efter ryskt mönster.

I motsats till den ryska revolutionsregeringen som byggde sin makt på en ny statsapparat framsprungen ur själva revolutionen, övertog den tyska den gamla regimens byråkrati så gott som helt intakt. Varje ”folkrepresentant” hade dessutom en statssekreterare som vanligtvis kom från något av de borgerliga partierna.

Zirkus Busch

Samma dag som regeringen bildades hade USPD och spartakisterna kallat till ett möte med arbetar- och soldatdelegater i Zirkus Busch i Berlin. SPD som skapat sitt eget arbetar- och soldatråd dagen före, gjorde vad det kunde för att dominera mötet och spela på de cirka 3 000 delegaternas, i synnerhet soldatdelegaternas, oerfarenhet och illusioner.

Ebert som förklarar för prins Max att han avskydde den sociala revolutionen ”som pesten”, meddelade att en ”äkta socialistisk” regering bildats och Haase, USPD:s ledare, sa samma sak. En resolution presenterades som förklarade att Tyskland var en ”socialistisk republik” och att ”all makt låg hos arbetar- och soldatråden”.

När Karl Liebknecht försökte varna delegaterna för den majoritetssocialdemokratiska ledningens dubbelspel, avbröts han ideligen av soldaterna som vrålade ”*Enhet, enhet!*” och till och med hotade honom med sina vapen.

Mötet valde en exekutivkommitté för Berlins arbetar- och soldatråd som skulle kontrollera regeringen och som bestod av 12 soldatdelegater och 12 arbetardelegater. Eftersom hälften av arbetardelegaterna och merparten av soldatdelegaterna var SPD-medlemmar eller sympatisörer hade SPD-ledningen en betryggande kontroll över exekutivkommittén. Spartakisterna hade inga representanter i exekutivkommittén, även om Karl Liebknecht och Rosa Luxemburg nominerats av Obleute-ledaren Müller på en lista som dessutom innehöll en rad revolutionära Obleuten eller radikala fackliga förtroendemän. Liebknecht vägrade dock att kandidera.

Den 10 december anlände tio armédivisioner till Berlin och togs emot av Ebert personligen. Med Eberts godkännande hade arméledningen utarbetat en plan för hur de tio divisionerna skulle användas för att återta kontrollen över huvudstaden. Men de krigströtta soldaterna demobiliserade sig själva och kvar stod den snopna arméledningen med några hundra soldater.

I mitten av december överlämnade Berlins arbetar- och soldatråd makten till en alltysk arbetar- och soldatråds kongress som också den dominerades av SPD. Denna kongress beslöt i sin tur att med 344 röster mot 98 utlysa val till en konstituerande församling och överlämna makten till denna.

Bolsjevikerna hålls borta

I Ryssland hade nyheten om den revolutionära resningen i Tyskland mötts med glädjeutbrott. För bolsjevikerna var det nämligen en självskriven sanning att det efterblivna Ryssland inte kunde uppnå socialismens socialt och ekonomiskt avancerade samhällsform på egen hand utan krävde socialistiska revolutioner i flera ekonomiskt avancerade länder och en samordning av deras ekonomiska resurser under arbetarklassens styre:

”Socialismens seger i ett enskilt land är självfallet omöjlig. Vår kontingent av arbetare och bönder som upprätthåller sovjetmakten är en av kontingenterna av den stora världarmén, som idag har splittrats av världskriget, men som strävar efter enhet ... Vi kan nu klart se hur revolutionens utveckling kommer att gå. Ryssarna inledde den – tyskarna, fransmännen och engelsmännen kommer att avsluta den, och socialismen kommer att bli segerrik”, hade Lenin exempelvis deklarerat i januari 1918. (Se *Collected Works* vol 26 s. 465-472)

Nu såg det ut som om detta perspektiv höll på att börja förverkligas.

Den 13 november upphävde bolsjevikregeringen formellt den diktatfred som påtvingats den av den störtade kejsarliga regimen i Brest-Litovsk 1917 och föreslog i ett uttalande riktat till Tysklands och Österrike-Ungerns arbetare en ny uppörelse som byggde på revolutionär samverkan och erkännandet av rätten till självbestämmande.

Men de tyska majoritetssocialdemokraterna var fast beslutna att inskränka det bolsjevikiska inflytandet till ett minimum. Det är betecknande att den ryska delegation som inbjudits till kongressen av exekutivkommittén inte tilläts passera gränsen på beslut av folkrepresentanternas råd. Enbart Karl Radek, som hävdade att han var en österrikisk krigsfånge, tilläts passera, men kom försent för att övervara arbetar- och soldatrådkongressen i Berlin.

Kommunistpartiet bildas

USPD-ledningens vacklande hållning och dess vägran att låta sammankalla en kongress efter novemberrevolutionen – en kongress som sannolikt skulle ha stärkt vänsterflygelns positioner – fick majoriteten av spartakisterna att besluta sig för att grunda ett eget parti, trots att de bara utgjorde några tusental och fortfarande hade ett mycket svagt fotfäste på arbetsplatserna.

Den 30 december 1918 samlades 112 delegater från olika delar av Tyskland för att grunda ett nytt revolutionärt parti som gavs namnet Kommunistische Partei Deutschlands. Majoriteten av delegaterna kom från Spartakus, men där fanns också en grupp med fäste i Bremen, som stått utanför USPD. I kongressen deltog också Radek som representant för det ryska kommunistpartiet.

Trots att det formellt leddes av veteraner som Rosa Luxemburg, som revolutionen befriat ur fängelset, var det andra stämningar som dominerade än den taktiska tålmodighet som dessa förespråkade.

En av kongressdeltagarna, den framtida partiledaren Paul Levi, berättade senare: ”Berlins luft var fylld av revolutionär spänning. Det fanns ingen som inte var övertygad om att det i den omedelbara framtiden skulle bli nya massdemonstrationer och nya aktioner. Delegaterna, vilka representerade de oorganiserade massorna som hade kommit till oss enbart på basis av handling, genom handling och för handling, kunde inte förstå att en ny aktion, lätt förutsägbar, inte kunde sluta i en seger utan i ett bakslag. De kunde inte ens drömma om att följa en taktik som skulle kunna lämna utrymme för manövrer i händelse av ett bakslag.”

Denna euforiska stämning och brist på realism resulterade bland annat i att partiet beslöt att med 62 röster mot 23 bojkotta det kommande valet till den konstituerande församlingen. Kongressen vände sig också mot ett deltagande i de existerande fackföreningarna.

Spartakusveckan

Stämningen i Berlin fortsatte att bli allt radikalare allt eftersom tiden fortskred och regeringen insåg att den måste stämma i bäcken innan den helt tappade kontrollen över huvudstaden. I början av januari kände sig regeringen färdig nog att försöka återta kontrollen över huvudstaden. Den räknade med att den nu hade tillräckliga styrkor till sitt förfogande i form av de *Freikorps* eller frikårer som samlats utanför staden.

Dessa hade organiserats med hjälp av den gamla regimen generaler som ersättning för den reguljära armé som kollapsat. Frikårssoldaterna hade hämtats från den gamla officerskåren och den gamla arméns så kallade stormbataljoner och var obetingat lojala mot sina egna befälhavare. Ingen mindre än Hermann Göring karaktäriserade träffande dessa soldater som ”kämpar som inte kunde avbrutaliseras” efter krigets slut.

Det första draget i regeringens motoffensiv blev att kräva att Berlins radikale polischef, USPD-medlemmen Emil Eichorn skulle avgå. Eichorn hade organiserat en radikal polisstyrka som bestod av cirka 2 000 arbetare och soldater. Inrikesministern ville ersätta honom med majoritetssocialdemokraten Eugen Ernst.

Som regeringen väntat sig vägrade Eichorn att avgå. Det var en ren provokation som möttes av våldsamma protester. Hundratusentals människor, däribland många med vapen, demonstrerade till stöd för Eichorn. Protesterna var så starka och stämningen så smittande att ett möte mellan USPD:s Berlinledning, Revolutionäre Obleuten och KPD-representanter drog slutsatsen att det var möjligt att göra ett försök att störta regeringen.

En ”förenad revolutionär kommitté” bildades bestående av Georg Ledebour från USPD:s vänsterflygel, Paul Scholze för Revolutionäre Obleuten, och Karl Liebknecht från KPD som ”temporärt” övertog regeringens funktioner. Till en början såg det ut som den revolutionära kommittén faktiskt hade övertaget. Alla borgerliga tidningsredaktioner, inklusive SPD:s huvudorgan *Vorwärts*, ockuperades, likaså en rad andra byggnader. I rikskansliet hukade Ebert och hans regeringskollegor skyddade av några tusen SPD-medlemmar.

Den hetlevrade Liebknecht handlade dock utan mandat från KPD-ledningen. Under inflytande av Rosa Luxemburg och andra mer kallblodigt tänkande ledare var den motståndare till alla försök att ge sig in på vad som bara kunde bli ett isolerat resningsförsök i otakt med den politiska utvecklingen i resten av landet där radikaliseringen, för att inte tala om den politiska differentieringen inom arbetarrörelsen, ofta inte gått lika långt

När väl händelseutvecklingen var ett ofrånkomligt faktum motsatte sig dock Rosa Luxemburg Radeks krav på att partiet skulle ta initiativ till att avblåsa den ojämna kampen. Istället ville hon göra det bästa möjliga av situationen och genom energisk handling försöka framtvinga största möjliga eftergifter från motståndaren – utan att för den skull ge sig in på ett försök att störta regeringen.

Den revolutionära kommittén fastnade i ändlösa diskussioner som demoraliserade dess anhängare som just väntat sig handling. Till slut beslöt den att försöka förhandla med den regering som den nyss räknat med att kunna vräka överända. Uppmuntrad av motståndarens vacklan inlät sig regeringen på skenförhandlingar i syfte att vinna tid för sitt verkliga syfte: att kväsa det radikala Berlinproletariatet med hjälp av frikåreerna. I förstaden Dahlem organiserade försvarsministern Noske frikåreernas inmarsch i Berlin. Han hade tillträtt ministerposten med orden: ”*Någon måste bli blodhunden!*”

Terror över Berlin

Den 10 januari kom den första sammanstötningen mellan frikårstrupperna och de revolutionära styrkorna till stånd. De vältränade och militärt utrustade frikåreerna fick snabbt

överhanden över de dåligt organiserade och beväpnade revolutionärerna. Snart var klappjakten igång på vänstern som drevs bort från den ena positionen efter den andra. Den terrorvåg som släpptes loss drabbade KPD mycket hårt. Flera av partiets mest erfarna ledare fängslades, avrättades eller tvingades fly.

En av de saker som regeringen förutsatt sig att uppnå var att eliminera Karl Liebknecht och Rosa Luxemburg. Philipp Scheidemann satte inofficiellt upp ett pris på 100 000 mark på Liebknechts och Luxemburgs huvuden. Den 15 januari greps de båda och kapten Pabst vid Garde-Kavallerie-Schützen-Division kunde iscensätta mordet på de båda revolutionärerna. Liebknecht misshandlades till näst intill medvetlöshet och sköts omtöcknad "*under flyktförsök*". Mördarna lämnade in hans kropp på en första-hjälpen-station såsom varande en "*okänd person*". Rosa Luxemburg misshandlades grovt och sköts i huvudet. Kroppen slängdes i Landwehrkanalen där den inte återfanns förrän den 31 maj (om nu identifieringen var korrekt). I den mån mördarna ställdes inför rätta fick de mycket lindriga straff.

Leo Jogiches, under många år Rosas partner och sedermera vän, som ägnat stor möda åt att avslöja mördarna och bland annat kom över ett fotografi som visade dem i full färd med att fira morden, fängslades och avrättades. Även han "*under flyktförsök*". Även Karl Radek greps. För att skydda honom utnämnde sovjetregeringen i Ukraina honom genast till sitt sändebud i Berlin, och grep dessutom ett antal prominenta tyskar som gisslan. Radek frigavs först efter ett år, i januari 1920.

Weimarrepublikens födelse

Mitt uppe i terrorn hade den nyvalda konstituerande nationalförsamlingen samlats i Weimar, 250 kilometer sydväst om Berlin. Det var med avsikt som församlingen förlagts till Weimar och inte i det oroliga Berlin. För säkerhets skull skyddades församlingen av frikårsstyrkor.

Det var SPD-ledarna som kraftigast argumenterat för sammankallandet av en konstituerande församling. KPD beslöt som tidigare nämnts att bojkotta valen till sin lednings stora förtvivlan. I valen som hölls den 19 januari 1919 vann SPD elva och en halv miljon röster av de cirka 30 miljoner som avgavs. Därmed blev partiet det i särklass största partiet i församlingen med 39 procent.

Som tvåa respektive trea kom två borgerliga partier: det gamla katolska centerpartiet Zentrum, som nu kallade sig för Kristliga Folkpartiet, och det nybildade Tyska Demokratiska Partiet med 20 respektive 18 procent av rösterna. Båda var republikanskt sinnade i motsats till det gamla konservativa partiet som gått till val under namnet "Tysknationella Folkpartiet". Detta monarkisternas, storföretagarnas och de stora godsägarnas parti fick 10 procent av rösterna. Det gamla nationalliberala partiet hade döpt om sig till "Tyska Folkpartiet" och ökade på den reaktionära högern i församlingen med ytterligare 5 procent. Med andra ord dominerades konstituerande församlingen fullständigt av de prokapitalistiska partierna. USPD hade bara lyckats vinna sju procent av rösterna.

Församlingen antog en provisorisk författning som föreskrev att republiken skulle ledas av en president som i sin tur utsåg regeringschefen. Med överväldigande majoritet valdes Ebert till president, och han utsåg i sin tur Scheidemann till regeringschef. Den regering Scheidemann bildade bestod av fem SPD-medlemmar och sju ledamöter från de borgerliga centerpartierna. Noske, SPD:s "*blodhund*" kvarstod som försvarsminister. Glömt var allt tal om en "*äkta socialistisk regering*".

Stalin och Hitler

Utan den tyska revolutionen var den ryska revolutionen dömd. Nederlaget för den tyska revolutionen och i resten av Centraleuropa kom att isolera den ryska revolutionen från det

industrialiserade väst, och kom på så sätt bidra till dess urartning i den diktatur som kom att bära Stalins namn; en diktatur som förrådde, och därmed också misskrediterade, allt vad bolsjevismen stått för i miljoner människors ögon.

Men den tyska revolutionens nederlag beseglade inte bara den ryska rådsrepublikens öde. Även det pris Tyskland skulle betala var högt. Hitler och nazismens blodtörstiga och brutala diktatur var nämligen i lika hög grad en produkt av den tyska revolutionens nederlag.

Rådsrepublik i Bajern – ”Kommunister är döda på permission”

Krossandet av de radikala krafterna i Berlin vintern 1918-19 blev upptakten till ett ”kallt” inbördeskrig. Frikårerna sattes in mot arbetarklassens fästen i resten av Tyskland. Alla försök till motstånd nedkämpades och massrepressalier iscensattes mot de radikala arbetarna, soldaterna och matroserna. Ett av dessa radikala fästen som utsattes för frikårernas terror var München, där en rådsrepublik utropats. Inom loppet av en vecka hade frikåristerna avrättat långt över tusen människor.

Den 7 november 1918 hade Kurt Eisner i spetsen för strejkande arbetare och beväpnade soldater och matrosar, utropat Bajern till republik och förklarat att det tidigare Wittelsbachska kungadömet nu styrdes av arbetar- och soldatråd. Samme kväll hade den maktlöse kungen och hans ministrar flytt fältet.

Eisner, som var journalist hemmahörande på USPD:s högerkant, hade i likhet med majoriteten av socialdemokrater slutit upp bakom den kejsrerliga regimen vid krigsutbrottet 1914. Han hade dock snart ändrat uppfattning och blivit pacifist. I början av 1918 hade han dömts till åtta och en halv månads fängelse och därigenom blivit en hjälte för Münchenarbetarna.

Som ett mått på hur djupt Bajern skakats om av kriget och nederlaget lyckas Eisner bilda en regering bestående av tre SPD-medlemmar, tre USPD-medlemmar och honom själv. Och detta i en av de traditionellt mest konservativa delarna av Tyskland. Men hans regering misslyckades med att komma till rätta med den allt mer förvärrade ekonomiska situationen och ställdes inför växande protester. I januari tilldelades han dessutom ett svidande nederlag i delstatsvalen. Han lär ha fått 2,5 procent av rösterna!

Kurt Eisner lyckades dock hänga sig kvar vid makten till i slutet av februari. På morgonen den 21 februari lämnade Eisner sitt arbetsrum på utrikesdepartementet för att lämna in sin regerings avskedsansökan till Bajerns lantdag, delstatsparlamentet. På gatan utanför sköts han ner nationalistisk enstöring, greve Anton von Arco-Valley, som ville visa sitt mod efter att ha misslyckats med att bli medlem i en lokal rasistisk organisation. .

Toller

Mordet utlöste våldsamma reaktioner bland arbetarna. I såväl München som Nürnberg utbröt strejker och beväpnade arbetare behärskade gatorna. I det kaos som följde försökte SPD att bilda en koalitionsregering under ledning av Johannes Hoffman. Men den nybildade regeringen tvingades nästan genast att fly München och begära hjälp från centralregeringen Berlin.

Istället försökte en regering ledd av USPD-medlemmen och expressionistiske dramatikern Ernst Toller överta makten. Denna regering utropade en bajersk rådsrepublik och planerade att förena Bajern med Ungern och Österrike i en revolutionär Donau-federation. I Ungern hade en rådsrepublik utropats i slutet av mars.

Tollers regering överträffade allt som dittills visats upp i väg av revolutionär excentricitet. Tollers vän och rådsrepublikens utrikeskommissarie Franz Lipp förklarade krig mot Schweiz sedan landet vägrat låna ut 60 ånglok till Bayern. I den allmänna yran tog det ett tag innan man upptäckte att Lipp faktiskt var sinnesförvirrad. Han lär bl a ha sänt Lenin ett telegram där han beklagade att Hoffman rymt med nyckeln till utrikesdepartementets toalett!

Terror

Tollers regering blev dock inte långlivad. I stället övertog KPD på arbetarnas begäran motvilligt regeringsmakten. Det hade inte stött utropandet av Tollers rådsrepublik som det betecknade som en pseudo-rådsrepublik, men ansåg sig inte kunna neka arbetarnas krav på att överta ledningen. En ny rådsrepublik utropades den 7 april.

Den bajerska KPD-ledningen insåg dock snart att det var omöjligt att upprätthålla rådsrepubliken, i synnerhet som den bara hade makten i ett alltmer kringskuret och isolerat München. Så gott det var möjligt försökte man då att iscensätta en ordnad avveckling av rådsrepubliken. Men motståndarna trängtade efter blod.

Den 3 maj behärskade frikårssoldaterna hela München. Det blev inledningen till en våg av terror som till och med chockade stadens borgerskap. På bara sex dagar hade långt över tusen personer avrättats, några som anarkisten Gustav Landauer på det mest bestialiska sätt. Efter att ha misshandlats sönder och samman, och skjutits i huvudet och magen, sparkades han ihjäl.

”Döda män på permission”

Ledaren för den kommunistparti-ledda rådsrepubliken Eugene Leviné greps av frikårnerna och ställdes inför rätta anklagad för att ha varit inblandad i avrättningen av ett antal personer som tagits som gisslan. Han dömdes till döden och avrättades. Inför domstolen förklarade han trotsigt att han för länge sedan insett att *”kommunister inte är något annat än döda män på permission. Det är upp till er, mina herrar, att avgöra om min permissionssedel skall förlängas ännu en gång eller om jag måste förena mig med Karl Liebknecht och Rosa Luxemburg. Ni kan döda mig – mina idéer kommer att leda vidare”*.

Mer om de revolutionära kampen i Tyskland 1918-19

Artiklar (på marxistarkiv)

Gert-Inge Johnsson: [Tyskland - lärdomar från en revolution](#)

Katja Raetz: [Tyska revolutionen 1918-19](#)

Kurt Landau: [Den spanska revolutionen 1936 och den tyska revolutionen 1918-19](#)

Bok:

Sebastian Haffner: *Den tyska revolutionen 1918/19* (Nya Doxa 2006)